

dignit. Reg. Hispan. c. 12. n. 7. & cap. 19. num. 55. Henric. Mart. in rept. tractat. 2. cap. 7. pagin. 102. Bernard. Aldrete lib. 1. origin. ling. Cast. cap. 12. Doctis. Joan. Bapr. Valenzuela consil. 82. num. 69. Nos infra cap. 16. num. 24. & seqq. passim Majol. in diebus Canicular. ubi eadem regiones sub appellatione Orbis Novi comprehendit, & præcipue, tom. 1. colloq. 10. pagin. 266. Ubi ait, ¶ Europam, si comparetur cum reliquo Orbe antea cognito, exiguum ejus angulum esse comparatione autem habitam ad hunc nostrum postea reperit, nihil esse, videri posse. Et idem sentit Gerard. Mercator in suis tab. univers. 53 in princip. & Boter. ubi supra. ¶ Ubi totum terrarum Orbem in tres continentes distinguunt: primam faciunt eam, quam diximus, veteres in Europam, Africam & Asiam fuisse partitos. Secundam, quam hodie Americam, vel Indiam Occidentalem vocamus. Tertiam dicunt terram Australem, quam nonnulli Magellanicam nuncupant, paucis hæcenus litoribus detectam.

Quod adeo verum est, ut juxta eosdem auctores, ¶ cum universus Orbis contineat in circuitu, quo maxime patet, milliaria Germanica 5400, sive Italica 21600. hoc est 360. gradus altitudinis, sive elevationis Poli, qui si ad leucæ Castellanae dimensionem reducatur, constituunt 3600. leucas: hæc nova ejus pars, quæ America dicitur, & reliqua, quæ Regibus Castellæ & Legionis inquirenda obtigerunt, centum & octuaginta gradus complectuntur, qui tria millia & nongenta leucarum Castellanae efficiunt, de quo etiam latius agemus infra c. 6. ex num. 6. Atque hic respiciens Joseph. Acost. lib. 1. de natura Novi Orbis, c. 6. merito, inquit nobis, quæ hæcenus certâ fide comperta sunt, satis esse debere, ut Orbis terrarum portionem universâ Europâ, atque Asia & Africa non minorem, ex altera hac parte jacere intelligamus: & utrumque Mundi Polam aequè sibi: & terras & mare vindicare, quod antiquis, aut negare, aut dubitare impune licuit. Et idem probat Thom. Boc. de sing. Eccles. Dei, lib. 6. cap. 7. vers. Sed ne videamur, dum tradit, Has regiones Antipodum recter detectas continere dimidium totius Orbis terrarum, & omnium rerum quas Deum hominibus est fabricatus.

56 Unde ¶ justè rejiciendus venit Jacob. Pontanus in 1. 3. progymnasmate 18. pag. 315, dum nimis scrupulose, aut etiam inepte tradit, se non audere Americam quartam mundi partem vocare, quia de ea neque tam multa adhuc, quod ipse sciat, neque tam fide digna extent literis publicata. Etenim nihil jam eo tempore, quo scripsit, erat certius, aut vulgari, ut ex superioribus 57 satis apparet. Et cum Scandinaviam ¶ Germaniam insulam versus Septentrionem, eò quod maxima, & incompete magnitudinis esset, alterum Orbem terrarum veteres appellarent, ut tradit Plin. lib. 4. cap. 13. & alii relati ab Abrah. Ortel. in Thesaur. Geograph. verbo Brasilia. Necnon etiam Trapobanem, ut patet ex eodem Plin. lib. 6. c. 22. Ibi: Trapobanem alterum Orbem terrarum esse alii existimatum est, Antiochthonum appellatione. Quanto justiori titulo idem nomen his vastissimis provinciis conveniet?

Et hæc plane suntque ultra alios, pro inqui-

rendâ verâ & propriâ istarum regionum appellatione, elucidare potuimus, ¶ quas tamen in hujus operis discursu non verebimur vulgari, & magis cognito indiarum Occidentium, vel Americæ nomine indigitare, propterea quòd, ut ¶ admodum Quint. lib. 1. instit. orat. utendum est verbo ut nummo, cui publica forma sit, & ¶ vulgaris loquendi usus proprietate verborum potentior est, h. anniculus 132. de verbor. signif. l. Labeo. 7. ff. de supell. legat. l. talis scriptura, 30. ff. de legat. 1. ubi Doctores: cum rude hominum vulgus de exactiori verborum interpretatione & significatione non magno opere laborare solet, ut latè prosequeuntur Alciat. & Brech. in rub. de verb. significat. & plurimi alii relati per Joan. Gutierrez lib. 3. practic. quest. 14. à num. 132. & Hieron. Cevall. commun. opin. tom. 1. quest. 409. & novissimum Marium Burg. in tract. de laudimio part. 1. cap. 1. num. 24. & 25. ubi hoc etiam in verbis peritorum, imò & Principum, legum, & statutorum admittunt.

CAPUT V.

De initio, & progressu detectionis Novi Orbis, & illi, qui in hoc magis meruisse videntur.

SUMMARIUM.

- 1 Hispani Duces, qui Novum Orbem detexerant, laude dignissimi sunt.
- 2 Joannes Baptista Ramusius notatur.
- 3 Memoria eorum, qui pro Republ. præclarum aliquod facinus gesserunt, semper commendari debet, & quare.
- 4 Occultator alienæ laudis furi par est, ibidem.
- 5 Columbi prima laus in detectione Novi Orbis, & ejus patria & mores.
- 6 Columbus quibus argumentis ductus fuerit ad detegendum Novum Orbem.
- 7 Columbus à quodam hospite naufragium passo Novi Orbis notitiam accepisse dicitur.
- 8 Hospes qui Columbo Nobis Novitiam dedit, cujus nationis fuerit.
- 9 Navigationes admiranda fortuitò factæ.
- 10 Ptolemæus Aegypti Rex qualiter ab Indo naufrago navigationem India Orientalis edoctus fuerit.
- 11 Eudoxii Genii ingeni navigatio.
- 12 Trapobanæ insule certior notitia quando & qualiter à Romanis habita.
- 13 Navis ex India vi ventorum in Germania portum delata.
- 14 Indi septem Occidentales in portatili cymba tempestate in Galliam delati, & eorum descriptio.
- 15 Columbus qualiter Angliæ, Lusitaniæ & Castellæ Reges adiecit pro detectione Novi Orbis.
- 16 Columbus tandem à Regibus Catholici ad Orbem Novum inquirendum mandatur, & ejus classe & comætu.
- 17 Novi Orbis ingens, & questuosa detectio ex parvis initiis processit.
- 18 India Occidentales Hispania Regibus utilissimæ.
- 19 Initia rerum magnarum solent esse minima.
- 20 Columbus prima navigatio, & ejus labores, & effectus.
- 21 Columbus plures insulas detegit, & pro Hispania Regibus earum possessionem apprehendit.
- 22 Columbus cum primitiis insularum, quas detexit, ad Reges Catholicos rediit.
- 23 Columbus à Regibus Catholici honoratur, & remuneratur.
- 24 Admiralis, sive Admirantis dignitas quæ, & de vocis etymologia.
- 25 Columbus reperit navigationem in Indiam, & plures alias insulas detegit, & ejus obitus.
- 26 Columbi historia de ovo apud convivas.

- 26 Navigationes in Novum Orbem reputantur.
- 27 Blaschi Nomi de Balboa laudes, & historia.
- 28 Mare del Sur primus nostrorum detexit, & conspexit Balboa, & iter ad illud aperuit.
- 29 Ferdinandi Cortesii laudes, & qualiter Novæ Hispaniæ Regna detexit, & subegit.
- 30 Ferdinandi Cortesii præclarum facinus in navibus perforandis.
- 31 Naves, qui duces perforaverint, aut incenderint, & qui equos, aut scalas ademerint, ut milites animosius pugnarent.
- 32 Ferdinandi Cortesii patria, & qualiter sortitus, & expertus fuit patrocinium D. Petri.
- 33 Ferdinandus Cortesius natus fuit eodem anno, quo Mart. Lutherus.
- 34 Ferdinandi Cortesii honores, præmia, & obitus.
- 35 Ferdinandi Magallani laudes, & historia in detegendum freto Magallanico.
- 36 Magallanicum fretum quando, & quomodo detectum.
- 37 Magallanus quid fecerit in insula Zebu, & qualiter occisus.
- 38 Magallani socii ad Molucas perveniunt, & diverso itinere in Hispaniam redeunt.
- 39 Joannis Sebastiani à Cano, & sociorum reditus in Hispaniam cum nave Victoria post universum Orbem circumdatum.
- 40 Diem unum Calendarii cur amiserint navis navis Victoria.
- 41 Joan. Sebastiani à Cano honores, & insignia à Cesare conceduntur.
- 42 Navis Victoria laudes, & memoria.
- 43 Francisci Pizarro laudes & historia in detectione & subactione Regni Peruanum.
- 44 Milites tredecim qui cum Pizarro manserunt in insula Gorgona privilegii honestantur.
- 45 Atabalpa, sive Atabaliba Tyrannus Perubello capitur, & temere occiditur.
- 46 Præda capti Atabalpa quanta fuerit, & inter quos distributa.
- 47 Allictores plurimi referuntur, qui ex professo, vel etiam obtiter agunt de historia Indiarum Occidentalium.
- 48 Americae historiae libri, novem voluminibus comprehensæ, & ab hæreticis publicati, cum cautione legendi sunt.
- 49 Gundis. Fernandez de Oviedo historia Indiarum Occidentalium laudatur.

¶ In hujus Novi Orbis indagatione, & acquisitione adeo enituit Hispanæ gentis industria, virtus, atque constantia, ut Græci Herculis facinora, & labores perpassæ à multis merito judicerent. Quapropter ¶ necessarium esse arbitror, aliqua ex plurimis, quæ se se hæc in parte dicenda offerebant, brevier delibare, & nostris quoque licet obscuris, monumentis, eorum Ducum nomina, & præclara gesta, in Memoriae templo consignare, qui in re ita utili, pariter atque ardua, magis excellisse compertuntur. Nec enim scio, ¶ quid, præter nostrorum invidiam, movere poterit Joan. Baptist. Ramusium, dum in proemio 3. vol. suarum navigationem, Hispanos auctores irridet, quod libris suis illorum nomina, & patriam sedulo inquirere, & commendare studuerint.

¶ Semper ¶ quippè justum, & rationi consentaneum visum est, ut bene-generibus laudis tribuatur assensus, & ut gloriosa sit, & diuturna apud omnes eorum memoria, qui pro Republica præclarum aliquod facinus exhibuerint, ut & ipsi audaciores in posterum fiant, & alii eorum exemplis permoveantur, ut tradit Arist. lib. 3. Ethic. c. 6. & lib. 2. Polit. c. 6. eleganter Cicer. in orat. pro Milo. & pro Arch. Poet. Theodos. Imp. in 1. & virtutum, C. de stat. & imagin. Justin. in §. 1.

insti. de excusat. tut. Castodor. lib. 1. epist. 13. D. Gregor. lib. 22. Moral. c. 7. & D. Basil. hom. in Gord. Mart. ubi sic inquit: Sicut enim aromata tunc maxime spirant, cum vel confricantur, vel conteruntur; sic virtutum opera tunc maxime movent, cum laudantis oratione explicantur, sicut etiam oves, Jacob. intuentes virgæ maculosas, & varias similes agnos pariebant: sic juxta exempla, quæ cernimus, sive bona, sive mala voluntas hominis operatur.

Idem quoque Cicero Philipp. 14. nos præclare cum his agere tradit: Quorum virtutem, nec oblivione eorum, qui sunt, nec reticentia, posterorum sepeliri patimur. Et Plat. in lib. de legib. multum laudat Tyrtæum Poëtam, quòd suis carminibus viros bello præstantes extulerit: O divine, inquit, Poëta Tyrtæe, sapiens certe ac bonus nobis esse videris, quia excellentibus eos extullisti laudibus, qui in bello excelluerunt. Cui convenit doctrina Jas. in fin. tit. inst. de action. ubi occultatorem alienæ laudis, furi parem esse dicit, per text. in l. hereditatum, in fin. ff. ad leg. Falc. & Plin. Jun. epist. 8. lib. 5. ubi sic ait: Mibi pulchrum in primis videtur, non pati occidere, quibus æternitas debeatur, aliorumque famam cum sua extendere.

¶ Prima ¶ igitur tantæ detectionis laus omnium 4 consensu Christophoro Colono, sive ut alii vocant, Columbo, debetur. Hic natione Ligur, sive Genuensis ex vico Nervii, non magnæ fortunæ, sed acris ingenii fuit, reique nauticæ peritissimus, & Cosmographus solertissimus, & in Lusitaniam profectus, ut tabulis nauticis conficiendis, & emendandis quæstum faceret, uxore ex insula Madera ductâ, eò commigraverat. ¶ Ibi, ut 5 plures existimant, ex Astronomica disciplina, & nonnullis veterum monumentis, aliisque argumentis, quæ varè vari auctores pro suo captu confingunt, & præcipue Ant. Herrer. in hist. gen. Ind. decad. 1. lib. 1. c. 2. & 3. secum cogitare, & tandem statuere cepit, ultra noti Orbis terminos magna terrarum spatia, quemadmodum in Orientem, ita etiam in Occidentem patere.

¶ Alii verò ¶ tradunt in hæc notitiam, & spem 6 ejusdam hospitis sui relationibus motum, qui naufragium in Oceano Atlantico faciens, vi tempestatis ad terram, nullis antea Cosmographis cognitam, rejectus fuit, quem cum diligenter delinasset, vix tandem ad Maderam appulit: & in domo, & manibus Columbi moriens ei rem omnem in hospitii mercedem aperuit. Cui traditioni multum novissimè defert Torniel. in Annal. sac. tom. 1. ann. men. ii 1931. n. 48. etsi in Columbi fraudem, & ut eum sua gloria privaret, ab Hispanis confictam esse, imprudenter affirmet Hier. Benzo lib. 1. hist. Novi Orb. c. 5.

¶ Hunc ¶ quidam Lusitanum fuisse affirmant, 7 inter quos Pet. Damariz Dial. 4. de var. hist. c. 4. fol. 151. qui inde Lusitanus hujus novi Orbis inventionem tribuendum contendit. Sed alii magis frequenter Bæticum, sive Andalusium nautam, & mercatorem fuisse opinantur, ejusque nomen & patriam in obscuro latere, Deo ita disponente, ne alii, quam sibi negotium adeo ingens homines tribuere possent, ut observat Joseph. Acost. lib. 1. de hist. Ind. c. 19. Fr. Greg. Garc. de Indor. orig. lib. 1. c. 4. §. 1. pag. 65. & Fr. Joan. Torquem. in Monorch. Ind. lib. 28. c. 1. Quanyis nuper Garcia

cia Lassus Inca in suis Comment. de Incar. orig. lib. 1. cap. 3. quem refert, & sequi videtur Alidrete de Antiq. Hispan. lib. 4. c. 17. pag. 567. nullo quodsciam, fundamento ductus, Alphonsum Sanchez nominatum scribat, & ejus naufragium circa annum 1484. contigisse.

8 Nec t mirum, aut novum videri debet, hujus detractionis initium fortuitum fuisse. Nam prater alia nostrorum exempla, de quibus infra c. 9. n. 49. si Straboni fidem habemus, lib. 2. Geogr. Plin. lib. 2. c. 67. Pomp. Mel. lib. 3. c. 10. similis casus in Indiis Orientalibus accidit t Custodes quippe sinus Arabici Indum quempiam in navi solum mortuo similem litori appellentem invenerunt, eumque ad Ptolemæum Evergentem Ægypti Regem deduxere. Is lingua Græcâ eum curavit institui, quâ perceptâ, ex Inda setempestatibus jactatum, amissis fame comitibus, in ea loca devenisse declaravit. Quod si liber dimitteretur, assumptis comitibus, se Regi ad Indos usque facilem ostensurum navigationem. Creditur homini Ptolemæus & inter alios Eudoxim quoque Gnidium Astrologum ei adjunxit t Qui hac occasione usus, Indiam perlustravit, & in reditu ad Æthiopiâ litora Gaditanorum gubernaculo, cui equi figura insculpta erat cognito, quod tempestatibus eo jactatum fuerat: ad Occidentem quoque per Meridionalem Oceanum viam patere deprehendens, Alexandriam reversus, inde per mare Mediterraneum extra columnas Herculis evehctus, litora Africa circumvit.

11 Romanis t quoque certiore notitiam insulæ Trapobanæ alterius naufragii occasione contigisse, Plin. lib. 6. cap. 22. his verbis enarrat: Nobis diligentior notitia, scilicet Trapobanæ, Claudii principatu contigit, legatis etiam ex insula aduectis. Id accidit hoc modo, Annii Plocami, qui maris Rubri vœtigal a fisco redemerat libertus circa Arabiam navigans, Aquil omnibus raptus præter Carmaniam quinto decimo die Hippuros portum ejus invehctus, hospitali Regis elementa sex mensium tempore imbutus alloquo percontanti postea enarravit Romanos & Casarem, &c. t Quarum navigationum mentionem facit, sed fabulosas esse contendit Doct. Freitas ubi supra, c. 5. num. 13. & seqq.

12 Otto etiam Frisingensis auctor est, sub Friderico Æneo Barbo, navem ex India cum Indis negotiatoribus fortuito appulisse Lubec Germaniæ portum ultra Cimbricam Chersonesum. Et Continuator Palmerii anno Domini 1509. quem refert Simon Majol. colloq. 25. pag. 534. tom. 1. t delatam fuisse eo anno Rothomagum usque Gallia oppidum cymbam quamdam portatilem, similem his, qua in Orbe Novo conspiciuntur, & in ea septem ex ipsis Indis, qui fulgineo colore erant, ceu homines sylvestres, grossis labris, stigmata in facie gerentes, ab aure ad medium mentum instar lividæ venulæ per maxillas deductæ, & nudi incedebant, solum baltheum gestantes, in quo erat borsula ad vendenda regenda. Barba per totum corpus nulla, neque pubes, neque ullus pilus, præter capillos, & supercilia.

14 Sed utcumque sit, t cum Colonus vel Columbus incredibili hujus rei experiendâ studio flagraret, simulque videret sine magno apparatu tentari non posse, Bartholomæum fratrem ad Angliæ

Regem Henricum VII. expeditit, ejus Regem t tempestate paccatum erat & opulentum, ut exponeret, si sibi naves & facultates darentur, effecturum se, ut novis & ariferis regionibus repertis Angliæ regnum omnium regnorum totius Europæ florentissimum redderetur. Sed passus hic repulsam, non tam odio rei, quam quod Italum hominem lucro inhiantem Angli suspectum haberent: idem Christophorus de eodem negotio Alphonsum V. Lusitanæ Regem convenit, qui non modo negavit, quod petebat, sed tamquam inania & fabulosa afferret, eum, ut delirum hominem rejectit, & irritit, persuasus a Calzadilla Episcopo Viscensi, & Roderico Magistro Theologiæ, præclaris alloqui Cosmographis, nec terras, nec aurum esse in Occidente. Tertio igitur rem tentans adfinitimos Castellæ, Legionis & Aragoniæ Reges Catholicos Ferdinandum, & Elisabetham eodem consilio se se contulit, & ibi cum nihilo magis audiretur, Regibus præsertim id temporis bello Granatensi impeditis & exhaustis, invidiâ quadam animi pertinaciâ totum ferme septennium contrivit vorando repulsas, urgendo, instandoque perse, & per amicos. t Quousque superatis tandem Mauris, ac totâ expulsis Hispaniâ, retulit quod voluit, & perbenignè à Regibus habitus, obtinuit, ut in occidentem illam navigationem, sive inquisitionem, tria sibi regio sumptu adornata navigia ad Hispaniam oræ Bæticæ præberentur, cum centum & viginti hominum comitatu, & septemdecim ducatorum millibus, ut sibi de his, qua ad talem expeditionem necessaria judicaret, commodius provideret, quam pecuniâ Ludovicus Sanctangelus regiarum rationum scriba Columbo numerabit, imò & Regibus mutuum dedit.

Quod ideo advertere volui, t ut intelligatur, hoc tam parvo apparatu, tantas, tamque inauditas postea res, quantæ hodie de his Indiis constant, originem habuisse: & tantillam pecuniâ, tantum eisdem Regibus Catholicis auri, argenti que tulisse, ut t restant Joan. Metello, quem refert Theatr. vitæ human. vol. 10. lib. 2. pag. 2417. in fin. ejus summo præter margaritas & gemmas, quæ innumeræ fuerunt, sexaginta, quos vocant, millones feratur excessisse, ut taceam incredibiles proventus subinde aliorum Regum temporibus in Hispaniam delatos, de quibus alio in loco dicemus: quorum maximè subsidio, ut ait Mass. lib. 1. hist. Ind. pag. 18. postmodum tantos, tamque assiduos terrâ, marique sumptus propè infinitâ pecuniarum erogatione sustinuerunt. t Nimirum quia in hoc, ut in aliis, initia, sicuti & semina rerum naturalium, solent esse minima, quæ tamen suis progressibus augentur, ut docet Cicero. lib. 5. de finibus.

Sed ut ad Columbum redeamus, t is cum exiguâ hac classe ex Hispaniis solvens anno 1492. tertio nonas Augusti, vastissimo se Oceano Atlantico comisit, & Canarias primum insulas petiit. Inde, continuatâ dierum aliquot velificatione, gramineum mare invenit, de quo, cap. 4. num. 27. locuti sumus, ut naves tamquam in pratris herba virentibus navigare viderentur. Quo tandem superato, post multa pericula, post duram toleratam famem, in incognitas, quas quærebant regiones, nudâ, barbata, & inctâ gente habitatas, sed auri divites appulit, tri-

triginta trium dierum navigatione, Occiduum semper Solem secutus: Primamque t insulam, quam invenit, quæ ab incolis Guanabani dicebatur, Sancti Salvatoris appellatione insignivit, & in ea, aliarum nomine, quæ postea deregerentur, possessionem pro Catholicis Castellæ & Legionis Regibus aprehendit, eaque de re publicum instrumentum conscribi curavit. Mox inde solvens, alias majores insulas adinvenit, quas Conceptionem, Ferdinandam, & Isabelkam nuncupavit: & ulterius progrediens Cubam, & Hispaniolam longè majores, & auri fodinis ditissimas, patefecit.

21 Castrisque t ibi idoneo loco, & presidio communitis, incolas ferme duodecim, aurum galipavos, pittacos varii coloris, & alia inventa regionis argumenta secum in Hispaniam triumphandus revexit, vix septem mensibus, postquam ex ea solverat, lapsis; ubi Catholicis Regibus, tunc Barchinonæ commorantibus, ea, quæ acciderant, retulit, t ab eisdem honorifice, ut meruerat acceptus, Admirali & Proregis Indiarum titulo, & multis aliis privilegiis, ac muneribus donatus fuit Regisque insuper armorum insignibus cohonestatus; hoc addito elogio, Por Castilla, y por Leon, nuevo mundo balló Colon.

23 Admiralis autem, t sive Almirantis, ut Hispaniè vocamus, vox, & officium pro eo illustri Præfecto usurpatum, cui maris imperium, & litorum a Rege conceditur est: qui classes & navalia curat, ut sarta recta sint, & ut exarmata reparentur, piratæque arceantur, aut fugentur, ut de ejusdem Columbi historia loquens advertit Forcat. lib. 2. de Gallorum Imperio fol. 83. & melius lex nostra 24. t. 9. p. 2. & lib. 3. tit. 24. eadem part. Nomenque sub Oct. Augusto adinventum, & probatum idem Forcat. tradit, ob id, quod quendam Gallia legatum, qui multa admiranda maris portenta à se visa referrebat, classi Gallicæ præfecit, & Admirandum appellavit. Quod tamen ridendum videtur, cum teste Leone Africano, & aliis, quos refert Sebast. Covar. in Thesaur. linguæ Castellana, verb. Almirante, hæc vox Arabica sit, quæ Archibalsamus, sive summum maris Ducem, aut præfectum significat; de quo etiam alia non contemnenda novissimè tradit doctissimus vir Petr. de Salazar & Mendoza Canonicus Toletanus in lib. 2. de origin. & progressu dignitatum, & titulorum Hispania cap. 15. & Barnab. Morenus de Vargas de nobilit. Hispan. disc. 13. num. 18.

24 Post hæc t autem idem Columbus ab eisdem Regibus, cum majoribus copiis & classibus iterum, tertio, & quarto ad easdem insulas incolendas, & gubernandas, & ad alias inquirendas reversus est. Quod ita feliciter gessit, ut post innumeras, quas detexit, & subegit, tandem in continentem deveniret; & ostia totius Americani Orbis primus, ut diximus reseraverit. Obiitque in Hispaniâ anno salutis 1506. ubi constans traditio est, t quod cum forte celebri quodam convivio exciperetur, in quo simul plures Hispaniæ proceres discumbebant, & orto inter eos sermone de Novi Orbis detectione, essent nonnulli, qui præclarum hoc Columbi facinus extenuarent, quasi ab aliis quoque præstari potuisset: ille ad ea nihil respondens, ovum in mensam inferri jussit, & convivas omnes experiri rogavit, ut illud in

apicem, nullis adminiculis fultum, sive nixum stans, & erectum in mensa constituerent. Id nullus cum posset, ipse altero ejus fastigio mensæ illiso, & leniter quassato, rectum, firmumque constituit, quod cum cæteri, se etiam eodem modo facturos, offerrent. Nunc, inquit, quia vidistis: Sic innuere volens, inventam jam Indiam inventu facilem tunc videri, cum prius esset difficillimum, & vel à nemine cogitatum.

Crescentibus verò t deinceps magis atque magis, apud istos Occiduos Indos Hispanorum rebus, & jussu Ferdin. Reg. Cathol. & Carol. V. Imp. Max. qui ei in Regno, & virtute successit, classibus, & auxiliis in dies renovatis, plures alii strenui Duces, & Navarchi claruerunt; qui non minus gloria, quam divitiarum spe incitati, & allecti, Columbi vestigia prementes, aliquid novi aggredi semper meditabantur. Inter t quos 27 magnam quidem laudem mihi promeruisse videtur Blasc. Nuñez de Balboa. Ab eo enim diu pervagante Paria terra, & Dariensis regionis litora, anno tandem 1513. die 25. Septembris repertus est Isthmus ad Urabantum sinum, quo duo ingentia maria dirimuntur, quæ vulgo, del Norte, y del Sur appellantur.

A Comagre siquidem ingentis annis ostio, Dariensisque litore, per inaccessos propè montes monstrantibus iter Indigenis, Blaschus summa juga tenuit, t & subjectum in adverso litore vastissimi pelagi sinum conspexit; post quem ditissima auri, argenti, & unionum regna, & insulæ reperta sunt. Itaque invento multo auro Blaschus brevior transitum quaerens, quo duo illa maria conjungerentur; non plus inter se distare, quam centum milliarius deprehendit. Verum itinere adeo densissimis memoribus, abruptis petris, & frequentibus fluviis impedito, ut non nisi magno cum labore, periculoque illac nostris perneare possent: præsertim cum passim inhospitæ, ac insidiosæ Barbarorum gentes, venenatis instructæ sagittis, occurrerent. Quibus de causis Blaschus ejus tractus regulis, aut muneribus delinitis, aut cruenta acie subactis, quatuor castella opportunis intervallis constituit, ut commentibus ab utroque mari tutissimus esset receptus: edificatâ etiam classiculâ in proximo portu, cui D. Michaelis nomen dedit. Quibus egregiis & foelicibus ausis ad Regem delatis, Præsidis illarum provinciarum nomine & honore remuneratus fuit, & magnam sui apud Hispanos & Indos existimationem pepererat.

Cæterum, dira auri sitis, novique Imperii libido effecit, ut Petrus Arias Davila Blaschi socer, qui summum in eisdem provinciis Regio diplomate imperium exercebat, illum perduellionis accusatum in carcerem duceret, eo rerum exitu, ut affectati Regni crimine damnatus, capite pleceretur. Indignus hercè eo supplicio (quod multum tradunt, injuriâ & invidiâ magis, quam perfidia ratione perpeffum) cum ad levam maris à se primum reperti Peruviana, & Guacana regna auro, & argento, ac gemmis scatentia Francisco Pizarro, & Didaco Almagro successoribus demonstravit. Et qualiter mare del Sur, ab eo salutatum fuerit, tradit additionator Benzoni, pag. 110.

Sed longè magis t nostrorum, & exterorum 29 historiis celebratur Ferdinandus Cortesius, qui fe-

feliciori ausu, & successu, res maximè claras ac memorabiles in ejusdem Novi Orbis indagazione, & acquisitione perfecit. Etenim cum anno 1517. à Franc. Ferdin. de Cordova, & Did. Velazquez Havanam gubernante, ad dexteram terræ Paria navigantibus, *Jucatana* Provincia reperta esset, & aliarum notitia sumeretur, quæ tunc ab eis plenè inquiri non potuerunt: Anno sequenti 1518. die 18. Novembris missus fuit Cortesius ab eodem Gubernatore cum undecim navibus, & quingentis hominibus, ut regiones illas penitus perlustraret, & commodis locis Hispanorum castra & colonias communitet. In qua expeditione se ita prudenter & viriliter gessit, ut quamvis Didacum Velazquez facti poenituerit, & mandata, quæ ei dederat, revocaverit, adhuc Cortesius milites sibi parentes habuerit, & in postremum Occidit litoris sinum delarum, *Jucataniam* & *Cozumelliam* provincias inviscit, *Tabascum* expugnaverit, & ulterius progrediens, alias ditiores & vastiores regiones patefecerit, quas *Novæ Hispania* titulo commendavit. Portuque congruenti reperito, qui dicitur, *San Juan de Ullua*, & ibi oppido *Vera Crucis* adificato, cum ¶ ad opulentissimam Mexicanam Regna terrestri itinere contendere niteretur, timeretque ne milites de fuga cogitarent; naves, quibus vecli fuerant, & revehi poterant clanculum perforavit, ut omni spe reditus intercisâ, fortius, atque animosius institutum iter adorirentur.

31 Quo in factu, ¶ licet aliquos ex antiquis Ducibus habuerit, quos sibi imitandos proponere potuit, nempe Alexandrum Magnum, victis ad Granicum Darii Ducibus, captaque Mileto: Meneceatem, Salaminem in Cypro capere volentem: Agathoclem Syracusiorum tyrannum adversus Carthaginenses pugnantem: Tymarchum Ætolium, dum locum Asiæ multitudine hominum abundantem expugnaret: Quintum Fabium Maximum, & alios qui veriti ne qua fiducia navium, ad quas refugium erat, minus constanter pugnaret exercitus, incendi eas, vel solvi jusserunt, priusquam prælium inirent. Sicuti eadem ratione equos dimittere solebat Cajus Julius Cæsar, & Philippus Macedo scalas amovere, per quas milites in muros jam ascendissent, ut referunt Diod. Sicul. lib. 17. & 18. Polyænus lib. 4. & 5. Sueton. in Jul. Frontinus lib. 1. cap. 51. & Theatr. vitæ humanæ, vol. 7. lib. 3. pag. 1795.

Negari tamen non potest, quin Cortesius quantum tempore superioribus cedit, tantum magnitudine hujus præclari facinoris illos antecellat, cum in terris incognitis, & adeò remotis, & inter tot Barbarorum millia, omni prorsus auxillii spè destitutus, & cum paucis militibus, longinquis navigationibus fessis, tantis se bellis & periculis exposuerit, & redeundi viam voluntariè præcluserit.

Sed nec eum sefellit eventus: nam variis bellis prosperè gestis Tlaxcatecas & Mexicanos expugnavit, potentissimo illo Imperatore Moteczuma delero. Et anno tandem 1521. die Augusti 13. celebri illâ Themistitanâ, seu Tenuchtilanâ urbe potitus est, quam hodie *Mexicum* vocant & salso in stagno positam, adificiis & incolarum frequentiâ Venetæ urbi similem faciunt. Alia deinde Novæ Hispaniæ Regna detexit, & subegit, &

de Indiarum jure,

per Occidentalem lineam terrestri itinere & Mexicanâ regione profectus, non longè abesse maria ab incolis didicit, paucisque diebus ad litus exterioris Oceani, quod *del Sur* dicunt, pervenit.

Unde (nec frustra, ut postea docuit experientia) conjecit: si classes adessent, peti posse per antipodas Sinarum Regna, Catinasque oras ad Orientem nostrum jam antea Lusitanis aditas, necnon & Molucas insulas, multo aromate, atque unionibus beatas, & ab omnibus expectatas, quæ sub Æquinoctiali linea sitæ esse dicerentur. Natus ¶ fuit summus hic vir anno 1485. in oppido de *Medellin* Provinciæ Baturiæ, vel Vectonum, quæ vulgò, *Estremadura* vocatur; & cum in puerili ætate morbo quasi desperato laboraret, parentes eum voverunt duodecim Apostolis, ductaque sorte, exiit D. Petrus, cui solemnes quasdam oblationes, aliaque sacrificia fecerunt; & cum ita servatus esset, semper Divinum hunc, quem patronum & tutelarem nactus fuerat, maximâ coluit veneratione, ejusque auxilio in magnis & arduis negotiis clarus & victor evasit, ut post Gomaram cap. 21. observat Cardan. de rerum varietate, lib. 16. cap. 92. Theatr. vitæ humanæ, vol. 5. lib. 4. pag. 1362. & volum. 27. lib. 3. pagin. 4153. & Mart. Delr. *disquisit. mag.* 1. tom. lib. 4. cap. 2. d. 7. sect. 3. pag. 292. ubi benè advertit, decessisse Evangelium in illis adeò remotis regionibus plantatur, rigatorem favere, quo rigante nunquam non incrementum dat Christus Jesus.

Et eodem ¶ respiciens, considerat Fr. Joan. à 33 Torquemada in *Monarch. Ind.* lib. 4. in *proemio* pag. 373. eò ipso anno quod Islebil apud Saxones execrandus ille hæresiarcha Lutherus natus fuit, Cortesium quoque apud Hispanos in lucem prodidisse, veluti providente Deo, ut damnum, quod illius malitiâ Ecclesia acceptura erat, hujus virtute, & industriâ uberinè sarciretur. In quorum præmium ¶ à Carolo V. Casare gubernationem, 34 præfecturam supremam Novæ Hispaniæ, tam togatam, quam militarem accepit, & Marchionatum *Vallis de Guaxaca*, & aliorum locorum cum viginti tribus millibus vassallorum tributatorum, de quo expeditum fuit Regium satis honorificum diploma Barchinonæ 6. Julii anno 1529, & ipse postmodum anno 1547. in fata concessit, die 2. Decembris in oppido de Castilleja propè Hispaniam, ætatis suæ anno 63.

Dignum quoque est, ¶ ut silentio non involvatur memorabile & insigne inceptum, quod Ferdin. Magallanus natione Lusitanus tentare ausus est, cui fructum, quod ex ejus nomine *Magallanicum* vocant, una navigatione simul, & immortalem gloriam, & mortem actualis perhibetur, ut fusè & eleganter præter alios, quos *infra* referemus, licet in multis variantibus, enarrat Paul. Jov. lib. 34. *hisor. Osor. de rebus Emmanuel.* lib. 11. Mass. lib. 8. *hisor. Ind.* Genebr. lib. 4. *Chronograph.* pag. 707. Hieron. Benzo in *hist. Novi Orbis*, lib. 1. cap. 15. ex pag. 65. & Theatr. vitæ humanæ, volum. 3. lib. 9. pag. 985. volum. 5. lib. 2. pag. 1218. vol. 8. lib. 4. pag. 2137. vol. 12. lib. 3. pag. 2734. & volum. 20. lib. 2. pag. 3653. & seq.

Is enim à Lusitano suo Rege deficiens, quod

pro

pro meritis se non satis remuneratum quereretur, cum prius publico testimonio fidem, & Regi, & patriæ debitam abjureret, ad Carolum V. Imperi. Castellæ & Legionis Regem confugit, et persuadens, si sibi socii, & naves darentur, non antea à navigatione destitutum, quam aut moreretur, aut frerum aliquod inveniret, quæ Occidentem versus compendiosiore viâ, & omnino diversâ, quam qua Lusitani navigarent, ad insulas Molucas aditum parefaceret, quas ad Castellæ limites pertinere assererat, & ab Emmanuele Lusitanæ Rege contra pactionem, jam initam usurpari. Rex ergo ei quinque navium classem, comæatum, armamenta, ducentes & viginti tres homines in comitatum suppeditavit, & anno 1519. decima die Augusti mari vasto se commisit, ut terras, atque regiones perlustraret, quas neque viderat, neque ab aliis exploratas audierat, sed suspitione tantum adiri posse conjectabatur.

Ad tractum itaque Peruanum cursum dirigens, inde Meridiem versus litora legens, post acerbas quasdam clades amissa una navî, & altera invito eo ad Hispaniam reversa, ¶ frerum, quod cogitabat, invenit, 52. latitudinis gradu ad Austrum, anno 1520. die 8. Octobris, & post 27. diem, ex quo sinum intrarat, in apertissimum Oceanum evehus est: indeque ad Molucas Occasum versus deflens, in diversas, nunquam visas, lectas, aut auditas insulas incidit. In quarum una 37 nomine *Zebu*, ¶ cum Magallanus Regulum sibi amicum, & deinde Christianum, cum uxore, ac liberis, & popularibus circiter octingentis, effecisset, atque hic armis eo tempore cum finitimo Mathani Rege contenderet, & à Magallanio ferri sibi suppetias postularet ille, & Christiano, & hospiti eas negare non potuit; belloque illato, semel, iterumque hostes fuderunt: tertio verò ex insidiis circumventus, confossus, & dilaceratus à Barbaris, multis quoque ex suis desideratis, & gloria, quæ tanto facinori debebatur, frui non potuit.

Nihilo ¶ tamen segnius, qui supererant socii iter institutum prosecuti sunt, & ad Molucas pervenerunt anno 1521. die 8. Novembris. Atque hic tertia nave ob remigium defectum cremata, & Serrano amisso, qui Magallano suffectus fuerat, Cariophylli, & Cinnamomi, nucisque mistysticae surculos ex natali solo colligentes, ut testimonii certam fidem referrent, ad duas, quæ restabant, quasque refecerant naves, se receperunt: quarum alteri *Trinitatis*, alteri *Victoria* nomen erat: Eurisque vela dantes, non quâ venerant redire, sed totum Orbem circuire volentes ab Oriente in Occidentem recta procurant; omnes sinus, & emporia Lusitanis in illis oris occupata prætervehi.

Et Trinitas quidem in Novum Orbem proferans, ut ibi reficeretur, circa Hesperides insulas contra Praxium promontorium à Lusitanis insulæ præsidibus capta fuit, ubi viginti duo non amplius homines, qui in ea vivi pervenerant, & totum undique ambitum Orbis emensi, Barbarorum mille insidias, & omnem maris sævitiam evaserant, custodie traditi sunt.

Victoria ¶ verò Lusitanis elapsa, cum decem & octo vectoribus, quibus præerat Joannes Sebastianus à Cano insignis nauclerus ex oppido

Tom. I. de Ind. juv.

Guetaria Vardulorum ad Pyrenæum, post enavigata duodecies mille miliaria Germanica, hoc est, inter quatuordecim millium leucarum nostrarum, post sexies sine læsione transmissam Torridam Zonam, tertio tandem anno, quam ex Hispanis solverant, eodem cum maxima Caroli Imperatoris, Regisque Catholici voluptate redierunt, ¶ cum diem unum in Calendario antea 40 passent: nam diem illi Mercurii putabant esse cum esset dies Jovis. Cujus erroris causam eruditè exponit Joseph. Acost. in *hist. Ind.* lib. 3. cap. 25. & Anton. Herrera *decad. 7. lib. 4. cap. 1. pag. 140.*

Sebastianus ¶ autem à Rege arma, sive insignia gentilitia accepit: Orbem terrarum sphaerico globo delineatum; hoc addito symbolo, *Hic primus Geometres*, sive, *Tu primus circumdedisti me*. Ejus ¶ verò naves reliquæ Hispani memorie causa, jure meritoque posteritati reservantur: ut cum Joan. Metello testatur Theatr. vitæ humanæ, vol. 3. lib. 9. pag. 985. Alan. Cop. *Dialog. 6. cap. 34. pag. 942.* Stephan. Garibay lib. 3. *hisor. Hispan.* cap. 5. pag. 70. Thom. Can. in *suis Dialog. fol. 5.* Petr. Opmeer. in *opere Chronograph.* pagin. 464. Maluend. de *Antichrist.* lib. 3. cap. 25. Anton. de Herrer. in *hisor. gener. Ind.* *decad. 1. lib. 1. cap. 3. & decad. 3. lib. 4. cap. 1. & cap. 4. & cap. 24.* Ubi aliorum etiam nomina ponit, qui cum Sebastiano à Cano in eadem navî redierunt & qualiter à Rege accepti, & remunerati fuerint: Sed lubet Josephi Acosta verba subjicere, qui lib. 1. de natur. *Novi Orbis* cap. 2. sic inquit: *Una navis Victoria, prorsus insolyta de toto terrarum Orbe, simul de veterum immenso inani triumphavit, Oceani magnitudinem cursu suo emensa minorumque terra quantumvis molem, vel ipsi vestigii hominis exemplo novo declarans.* Sed postea idem iter annis duobus, & decem mensibus fecit Franciscus Draeus, & alii plures feliciori etiam successu tentarunt: de quibus *infra* cap. 8. ex num. 44. tractabimus.

Plurimi quoque alii, & præclarissimi Duces extiterunt, qui egregiam sibi laudem in ejusdem Novi Orbis detectione, & expugnatione pararunt, quorum si peculiarem sermonem habere vellemus, plus nimio ab instituto opere excedere videremur: Sed omitti tamen non potest ¶ Franciscus Pizarro, vir animi fortitudine, peritâ gubernandi, & inauditis expeditionibus, quas intrepidè, & feliciter gessit, sanè promeritus, ut ipsius, ac patriæ nomen nullus unquam casus, nulla temporis longinquitas obruat.

Is enim anno 1524. cum Didaco de Almagro, & Ferdinando de Luque societate initâ in Panamensi portu ad mare *del Sur*, quod, ut *suprà* retulimus, Blascus Nonius Balboa primus omnium detexerat, exiguam quandam classem construxit, & Dux ejus constitutus, multis periculis & laboribus exantlatis, Orientalem oram continentis Americanæ terræ perlustrans *Peruanam* hanc regionem invenit, quam cum auri, & argenti nimis feracem cognovisset, in Hispaniam rediit anno 1528. ubi Carolo Cæsari, quæ viderat & gesserat, prolixè narravit. A quo benignissimè habitus, & multis honoribus sibi, & sociis, & militibus imperatris, præcipuè tredecim illis, qui secum in insula ¶ Gorgona manentes, tor ac tantas erumnas, & famem sustinuerunt, quorum nomina, &

E

pril-

privilegia refert Regia schedula data Tolet. 26. Julii ann. 1529. quæ habetur in 2. tom. impress. pag. 11. & Anton. Herrera decad. 4. lib. 6. cap. 5. ad eandem expeditionem prosequendam reversus est; prius urbem Truxillo in Extremadura, in qua ortus erat, invisens, & quatuor, quos habebat, fratres secum adducens, nempe Ferdinandum, Gundisalvum, & Joannem cognomento Pizarros, & Franciscum Martijum de Alcantara.

Initio igitur anni 1530. ex Hispania solvens, & in Panamam feliciter delatus, compositis quibusdam querelis, quæ inter eum, & Didacum de Almagro exortæ fuerant, & eandem, quam cœperat oram ulterius, & penitus inquirens, tandem latissimo & ditissimo hoc Peruano Regno, & aliis provinciis ei adjacentibus sub auspiciis Caroli V. potitus est; † Bello capto ejus Tyranno Atahualpa, sive, ut alii vocant *Atabaliba*, qui tunc adversus fratrem natu majorem & Regni verum hæredem, *Guascarum* nomine, exercitum moverat, illamque à suis ducibus captum interfecit 46 jusserat. Fuit † verò adeo ingens victi Atahualpa præda, ut vel testante Petr. Opincero in opere *Chronographo* pag. 473. auri tricenis centum sexaginta mille solidos superaverit, & argenti puri centum & quinquaginta mille marcas, pluraque indies Tyrannus in pretium libertatis, ut pactus erat, inferret, nisi à Pizarro & sociis ob suspicionem tentatæ adversus Hispanos conspirationis, capite damnatus fuisset, non parvâ Caroli Imper. jacturâ, ut tradunt Sur. *Comment. sub anno Domini* 1558. Simon Majol. 1. tom. *dier. Canicul. colloq.* 19. pag. 447. & Anton. Herr. *dich. histor. gener. Ind. decad. 5. lib. 3. per totum*, ubi cap. 3. sigillatim commemorat eos omnes, qui in hac expeditione contra Atahualpam militarunt, & prædam cum eo habitam, partiti sunt.

47 De quibus omnibus, † & de aliis, quæ ad historiam hujus Novi Orbis spectant, & ad cognoscendos antiquos, & præsentis incolarum mores, & religionem, & quantum in ejus inquisitione, & veræ fidei propagatione à nostris laboratum fuerit, qui pleniores commentarios desideraverit, legat librum, qui inscribitur, *Relationes Novi Orbis*, ubi ipsius Columbi, Americi, & Alberici Vesputii navigationes inveniet; & Joan. Bapt. Remusium de eisdem, & aliis agentem, & eruditus octo decades Petr. Martyris de Angleria Mediolanensis, & ea, quæ Ferdinandus Columbus de vita genitoris sui, & Alphonsus Oxeda, Ferdinandus Cortesius, & Nunius Guzmanus de suis factis scripserunt: necnon libros Joan. Metelli, Maximiliani Transylv. Hieronymi Benzonis, & aliorum, qui † continentur in undecim voluminibus, sive partibus, diversis titulis, & editionibus distincte de historia Americæ, qui tamen cautè legendi sunt: nam hæretici, qui illos scripserunt, congesterunt, & evulgarunt. nihil magis jurasse videntur, quam ut veræ fidei, & Hispanorum gloriæ, & præclaris facinoribus tenebras offenderent, sub prætextu aliquarum crudelitatum, quas in Indos commissas recensent; & ita merito in tertia classe librorum prohibitorum Catalogi anni 1612. illustriss. & Reverendiss. Cardinalis Sandovalis numerantur, & expurgari jubentur ex pag. 49. ad 52.

Et † præcipue legat. Gundiss. Fernandez de 49 Oviedo, Petr. Ziezam Legionensem, & Franc. Lopez de Gomara, qui de eisdem historiis Hispano sermone plenissimos commentarios ediderunt jam tamen variis linguis traductos: Et Ovidius quidem ita luculentè, & eruditè, ut hunc solum inter historicos nostræ ætatis antiquis adnumerari dignum, censeat Cardan. de *subtili. in lib. de metallis*, & Theatr. vitæ humanæ vol. 6. lib. 21. pag. 1587. Fumus quoque Gallicâ linguâ Indiarum Occidentalium historiam edidit, & Augustinus de Zarate, Christophorus Stella Calvere, & Lævius Apollonius de rebus Peruensibus. Extatque liber ex his, & aliis consarcinatus, qui inscribitur, *Chronica Peruensium tripartita*, editus Venetiis anno 1560. Didac. Fernand. Palentinus de *bellis civilibus*, & *seditionibus ejusdem provincie* egit & Joseph. Acost. à Societate Jesu, tum Latinis, tum Hispanis commentariis naturalem, & moralem harum Indiarum historiam eleganter prosecutus est.

Extat etiam Latinum Poëma Joan. Bap. Stella, quod vocavit *Columbidem*, sive de *Christophori Columbi gestis, & navigationibus*. Et aliud ejusdem nominis, & argumenti auctore Julio Cesare, duobus libris partitum, in quorum secundo aliquid non positum esse præstaret, ut ait Anton. Possevinus in *Biblioth. 2. tom. lib. 17. c. 29. pagin. 457.* qui alios auctores de eodem Novo Orbe agentes commemorat in eod. tom. lib. 6. c. 14. pag. 389. & in *apparatu* pag. 25. & 53. Plures etiam alios citavit Anton. de Herrera in *initio suæ historiae generalis Indiarum Occidentalium*, qui cæteris plenius, & fidelius quatuor in hæncusque diem volumina edidit in octoginta annorum decadis, & 20. libris distributa.

Nuper item de rebus Peruensibus, & Incarum origine, & Imperio commentaria quædam Hispano sermone vulgavit Garcilassus Inca, qui se ab eisdem Regibus per matrem lineam prognatum esse commemorat. De quibus antea tres libros non contentendos scripserat Michaël Balboa Cabello Peruensius Presbyter, sub nomine *Miscellaneæ Australis*; qui apud me manuscripti servantur. Et de eorundem Occidentalium Indorum origine in communi integram tractatum edidit Fr. Gregor. Garcia Dominicanus. Novissimè quoque de historiis, & rebus hujus Novi Orbis, & præcipue de his, quæ ad Novam Hispaniam pertinent, viginti duos libros tribus voluminibus contentos, prælo & luci mandavit Fr. Joan. de Torquemada Franciscanus, quibus Monarchiæ Indiæ titulum fecit. Et aliud ingens volumen Fr. Petr. Remesal de *historia provincie Guathemalensis*.

Atque hi quidem ex professo Americani Imperii historias contextuissè videntur. Cæterum ex aliis, qui alias diversorum temporum, vel nationum scripserunt, nullus ferè est, qui licet obiter, aliqua ad idem argumentum spectantia non referat, ut constat ex Paulo Jovio in *elogiis illustr. virorum* lib. 6. & lib. 18. & 24. histor. Petr. Bemb. lib. 6. histor. Venet. Mambri. Roseo de Fabiano 3. part. lib. 1. Tarcafiot. lib. 21. fol. 17. Natal. Comite in *histor. sui temp.* lib. 1. fol. 8. & lib. 21. fol. 445. Guiciardin. 17. Theatr. vitæ humanæ, vol. 20. lib. 2. pag. 3653. Bapr. Fulgos. lib. 8.

me-

memorab. cap. 11. in fin. Alphons. Alvar. in *specul. Rom. Pontif.* cap. 31. Alan. Cop. *Dialog.* 6. c. 9. Anastas. Germon. de *sacer. immunitat.* lib. 3. cap. 13. num. 30. & 31. Joan. Laurent. Anania in *fabr. mundi*, tract. 4. Lucio Marinao Sicut. in *histor. Hispan.* lib. 19. cap. 16. Joan. Bodin. de *Repub.* lib. 1. cap. 9. Joan. Nicolao Dollono in *Compend. histor.* lib. 4. Gauden. Merula in *Sylva var. lect.* lib. 5. per tot. Petr. Mexia in *sua Sylva*, 4. part. cap. 1. Fr. Hieron. Romano in *libris de rebus publ. mundi*, 3. part. lib. 1. de *Republ. Indiar.* Occident. pag. 125. Stephan. Garibai lib. 19. & 28. cap. 1. & Zurit. in *suis annal. Hispan.* ex anno 1492. Mass. in *histor. Indiar. Orient.* lib. 1. pag. 17. & 18. & lib. 8. pag. 172. Genebrard. lib. 4. *Chronogr.* ex pag. 1493. Laurent. Sur. in *suis Commentar. passim* ex anno 1500. Petr. Opmeert. in *opere Chronogr.* pag. 437. 455. & 463. Hieron. Giglio de *moribus gentium*, lib. 4. & Fr. Tamara in *eodem tractat.* lib. 3. Illesc. in *histor. Pontif.* lib. 6. cap. 22. §. 2. ex pag. 279. usque ad 284. & cap. 24. §. 8. & cap. 26. §. 14. Joan. Botero in *relation.* 1. part. vol. 2. & 3. ubi sex integros libros in hoc consumit, & 2. part. ex pag. 217. Joan. Mariana de *rebus Hispan.* lib. 26. cap. 2. Petr. Damaris de *var. histor. Dialog.* 4. pag. 211. Petr. Gordovio in *Chronogr.* anno 1492. pag. 441. & 450. Maluend. de *Anticrist.* lib. 3. cap. 15. ex pag. 143. Thom. Bozio de *stat. Ital.* lib. 4. cap. 1. Didac. Valdes. de *dignitat. Reg. Hispan.* cap. 12. & cap. 19. num. 52. cum seqq. Camill. Borrel. de *præstant. Reg. Cathol.* cap. 46. ex num. 217. & cap. 42. ex num. 28. Gregor. Lopez Madera in *Monarch. Hispan.* cap. 6. fol. 44. Rutil. Benz. de *anno Jubil.* lib. 1. cap. 10. & Mosquera de *Barnuevo in Numantina*, cap. 10. qui omnes multa de prædictorum, & aliorum Ducum laudibus memorant, & progressum extollunt quem Fides Catholica nostrorum Regum & gentium curâ in his regionibus accepit. Quod argumentum latè etiam, & optimè prosequitur Boter. in *dich. relation.* 4. part. lib. 1. 2. & 3. Fr. August. Davila in *histor. Mexicana Ordini. Prædicat. elegant. admodum stylo conscripta*: Fr. Alphons. Ferdin. Dominican. in *histor. Eccles. nostri temporis*, lib. 1. per totum: Fr. Thom. à Jesu de *proc. omn. gent. salute*, lib. 2. part. 1. cap. 5. pag. 52. & passim Thom. Boz. Eugubin. in *libris de signis Eccles. Dei*, præsertim lib. 4. cap. 3. pag. 131. & seq. lib. 6. cap. 6. & pag. 236. cap. 4. pag. 240. & lib. 20. cap. 6. pag. 333.

CAPUT VI.

De situ, & descriptione Novi Orbis, & de linea Meridionali, qua Alexander VI. Romanus Pontifex Castellanorum, & Lusitanorum navigationes divisit.

SUMMARIUM.

1. Mundus puncti rationem obtinet.
2. Plinii, & Boetii gravis reprehensio aduersus eos, qui pro hujus exigua mundi occupatione laborant.
3. Mundus quodammodo videtur auctus, post Novi Orbis detectionem, licet multa detegenda supersint.
4. Orbis Novi situs, divisio & descriptio generaliter proponitur, & plures auctores, qui de ea agunt, recensentur.

5. Orbis Novus videtur exprimere cordis figuram secundam Acostam.
6. Orbis Novus dividitur communiter in duas peninsulas, tenui isthmo distinctas, & qualiter ille appellentur.
7. Orbis Novi peninsula Septentrionalis, & Meridionalis longitudo & latitudo, quæ secundam varios auctores, quorum dicta referuntur.
8. Navigationes longissimæ aliquorum ad Polum Antarcticum.
9. Insule Oceani Atlantici ab Hispanis detectæ innumerae sunt, & aliquæ amplissimæ, & opulentissimæ.
10. Insule Sancti Dominici, sive Hispaniolæ descriptio, & nominis error.
11. Jamaica insula descriptio.
12. Cubæ insula descriptio.
13. Insule dictæ, Jardin de la Reyna, & los Lucayos, descriptio.
14. Insula sancti Joannis de Puerto Rico, sive Borriquena, descriptio.
15. Cambalorum insula, quæ, & cur ita dicta.
16. Insula de la Trinidad descriptio.
17. Cubagua & Margarita insule descriptio.
18. Cancellaria, & Metropolis insule sancti Dominici quid comprehendat.
19. Americæ Septentrionalis provincia. Estotilandia, Terra laboratoris & Norumberga.
20. Terra de Bacallaos quæ & cur ita dicta, & quo detecta.
21. Nova Francia.
22. Virginia provincia ab Anglis occupatur, & ejus descriptio.
23. Florida provincia, & ejus descriptio, & historia.
24. Jucatanicæ provincie descriptio.
25. Nicaragua provincie descriptio.
26. Honduras & Costa Rica provincie.
27. Guathemalensis provincie descriptio, & Cancellaria.
28. Chiapa provincie, & ejus descriptio.
29. Novæ Hispaniæ provincie descriptio, & cur ita dicta.
30. Nomina suarum urbium, & provinciarum solent duces ad extraneas à se detectas transferre.
31. Novæ Galliciæ, Mechoacan, Guaxacæ & Tlascalæ provincie descriptio, & Cancellariam habent.
32. Mexicana urbis, & regionis descriptio, laudes, & Cancellaria, ac Metropolis.
33. Mexicum urbs dicta fuit antea Tenuchtitlan, & utriusque nominis etymologia.
34. Americæ Septentrionalis regiones innumerae.
35. Panamensis provincie, sive Terræ firma descriptio, & cur dicta Castilla del Oro.
36. Aurum rebus expiscari in Panamensi provincia publicavit Bacchalaris Enciso.
37. Panamæ & Portus Belli urbes sunt veluti emporia commercii Americæ Septentrionalis, & habent Cancellariam.
38. Dominus D. Franciscus Valerdi de Mercado Præses, & Governator Panamensis laudatur.
39. Calumnias excitat virsus, & à viris probis contemnendæ sunt.
40. Novi Regni Granatensis descriptio, & Cancellaria ac Metropolis.
41. Beatus Aloisius Beltranus prædicavit, & multa miracula fecit in Novo Regno Granatæ.
42. Peruanæ Regni descriptio, & longitudo.
43. Quitensis urbs, & provincia descriptio.
44. Urbes Piura, & Paica, quales.
45. Truxilli urbis Peruanæ descriptio, & ingens terræ motus.
46. Limensis urbs, quæ alias Regum civitas dicitur, descriptio & laudes, & utriusque nominis causa.
47. Prorex Peruanus per plus mille leucas suam gubernationem extendit.
48. Auctor dolet quod per quatuordecim annos in Limensi Senatu tam longè à patria, & Curia Regia interire jussus fuerit, & quare hoc opus scribere cœperit.
49. Cancellariæ Limensis descriptio.
50. Urbes Chachapoyas, Moyobamba, Leon de Guanuco, & Guamanga descriptio.

E 2

Huan-